

BEHINOLA, Haur eta Gazte Literatura Aldizkaria. 22. Zenbakia.
2010eko azaroa.

LAU IPUIN-KONTALARIREKIN SOLASEAN

(Maite Frankoren erantzunak)

1. *Zein dira zure iturriak kontatzeko ipuinak prestatzerakoan?*

Ipuin-liburuak, amak txikitan kontatutako ipuin tradizionalak, (beti kontatuak, inoiz ez irakurritakoak), kalean entzundako istorioak (*hiriko kondairak* edo), interneten dabilzanak eta baita, zenbaitetan ere, neronek asmatutakoak ere. Edonondik hartuta ere, kontalariok geure bertsoia egiten dugu.

2. *Nola hautatzen dituzu ipuinak?*

Ezer baino lehen, bilatzen ari naizen ipuina(k) norentzat (zein adinekoentzat), norako (zein herri, leku, kontatzeko baldintzak ...), eta noizko (data berezia ote den ala ez) behar dudana ikusten dut. Ipuin *komodinak* izan badira, baina ni behintzat lasaiago ibiltzen naiz egokitutakoekin. Edozein aukeratuta ere, kontatzeko garaian atsegina sortzen duen ipuina izaten saiatzen naiz. Horrek ez du esan nahi ipuin lasai eta arrosa izan behar duenik. Mamia izan behar du, publikoa eta kontalariarentzat interesgarria eta harrigarria neurri batean; pertsonaia *polarizatuak* baditu, hobe. Eta aukeran, publikoarentzat ezezaguna izan behar du.

3. *Nola hasi zinen ipuinak kontatzen?*

Pedagogia eta antzerki ikasketak eginak nituen ordurako. Arlo hauetan lanean ibilia nintzen, oso gustura ibili ere. Hala ere, behinola, ilobekin liburutegian nintzela, amak txikitan kontatutako ipuin tradizionalak aurkitu nituen A. R. Almodóvarrek idatzitako *Cuentos al amor de la lumbre* liburuan. Fededuna ez banaiz ere, agerpen hura *zerutik zetorren seinalez* hartu nuen. Ipuin haietako batzuk prestatu, eta etxean, kandela baten argitan, ilobei kontatzen hasi nintzaie. Hain ondo pasatzen genuela ikusita, hura nire lanbidea bihurtzea erabaki nuen.

4. *Kontaturiko ipuina eta idatziriko ipuina bateragarriak al dira?*

Narrazioaren egitura bera izan dezakete biek; hala ere, idatzizko ipuina ahozkoatasunera pasatzea itzulpen ariketa bat egitea da, eta itzultzaileek ondo dakiten bezala, itzultzea ez da eginkizun mekanikoa. Hasteko, kontalariak bere *irakurketa* egin behar du; ondoren, *ulermena* bermatzen duten elementuak aukeratu; eta azkenik, edota baita denbora guztian ere, *edertasuna* eta *originaltasuna* gehitu. Behin hori guztia egina dugula, behin *ahozko* bihurtu dugula, kontalariok beste lizentzia bat izaten dugu: jatorrizko istoriotik nahi adina desbideratu gaitezke, bai pertsonaiak, mamia edo tonua bera aldatuta.

5. *Zein desberdintasun ikusten duzu ahozkoatasuna eta idazketaren artean?*

Ahozko ipuina *bizirik* dago. *Hemen eta orain* egiten da. Horregatik, izaki bizidunekin gertatzen den bezala, bera ere eraldatzeko gaitasuna du. Demagun gaur ipuin bat estreinatu duzula. Saio batetik bestera ahozko ipuin hori aldatzen joango da, gorputza hartzen, elementu batzuk irabazi eta beste batzuk galdu egingo ditu, behar duen neurria hartu arte: hitzak, imintzioak, pausak, ahots modulazioak, erritmoa, gorputzaren inplikazioa, publikoarekiko interakzioa ..., guztien artean *partitura* bat sortuko da. Eta behin partitura osatu dugula, berriz ere aldaketak egiten hasiko gara.

Jakina, ezaugarri desberdin gehiago daude, baina ez nuke gehiegi luzatu nahi. Niretzat, aipatutakoa da esanguratsuen.

6. Zertan datza ipuin-kontalari baten estiloa?

Formazioak asko egiten du, jakina. Horrek kontaketa saioaren formatua aurkitzen laguntzen digu (*hitz soileko kontaketa* ala *objektuekin* egin – mozorroak, musika edo panpinak erabilia). Alabaina, nire ustez estiloa hortik haratago doa. Nortasunarekin lotuta dago zeharo, bereziki harremanetarako dugun funtzionamenduarekin (gure enpatia gaitasuna agerian uzten du). Horrek laguntzen digu publikoaren ezaugarriak eta interesguneak ezagutzen, harengana hurbiltzen, hunkitzen, harritzen, beldurtzen, lotsatzen, atsegina sortzen ...

7. Antzerkiaren laguntzari buruz zer deritzozu? Mozorroak? Mimika?

Norberaren aukera da. Argi dago interpretazioa ahozkoztatunarekin erabat lotuta dagoela. Kontua da laguntza gisa hartu dugun ala gure kontaketa *poltsikoko antzerkia* edo *bakarrizketa* bihurtu nahi dugun (kontalaria pertsonaia bihurtuta, mozorro edo atrezzoak erabiliaz, buruz ikasitako testu batekin, "4. pareta" edo publikoarekin interakziorik gabe eginez ...). Ni antzerkigintzatik nator eta hasieran nahiko antzerki formatuan egiten nuen. Denborarekin berriz, *hitz soilaren bidezko kontaketa* jorratzearen beharra aurkitu nuen, hiru arrazoi nagusirengatik aurkitu ere: 1) trasteekin ibiltzea oso nekagarri eta garestia delako; 2) konturatu nintzelako *parafernalia* hori guztia nire gabeziak estaltzeko baino ez nuela erabiltzen. 3) publikoak *parafernaliari* gehiago erreparatzen ziola istorioari berari baino. Hala ere, nork bere aukera egin dezala.

8. *Batzuek diote ipuin-kontalarien inflazio moduko bat dagoela, zer iruditzen zaizu?*

Egia da garai batean baino askoz ere gehiago garela. Eta egia da, era berean, urtero kontalari berriak sortzen direla. Hala ere, guztiek ez dute luze irauten, izan ere, *ipuinetik bizitzea* ez da dirudien bezain erraza: lanbide hau oso serio hartu, saioak asko zaindu, errepertorio berriak oso denbora gutxian prestatu, publiko guztientzako saioak izan, errepidean ordu asko pasa, enpresario izan, gure gabeziak bilatu eta hauek konpontze aldera gure burua trebatu, eta, azkenik, zoritxarrez askotan oso baldintza txarretan lan egin behar izaten dugu; ezin ahaztu, bestetik, programatzaileak hezi ere egin behar izaten ditugula saioak ondo antola ditzaten.

9. *Zer nolako garrantzia du hizkuntzak zure ipuin kontaketaetan? Ba al duzu harremanik euskara ez besteko hizkuntzetako kontalariekin?*

Ipuin kontaketa saio gehienak euskaraz programatzen dira (batez ere haurrentzat direnean.) Nik ere euskara erabiltzen dut gehien, zenbaitetan ere gazteleraz kontatuz. Esku artean badut, oraintxe, zenbait kontalari etorkini bat-bateko itzulpena egiteko aukera, maiatzean nire herriko liburutegian (Hondarribikoan) gauzatuko duguna. Ondo aterako balitz, batek daki, agian hortik ere joko nuke. Oso bide interesgarria iruditzen zait.

10. HGL-n idazleek eta ilustratzaileek badute beraien txokoa, eta ipuin-kontalariak ba al dute berea? Nolako harrera edo oihartzuna dute gizartean ipuin-kontalariak?

A zer galdera zaila! Nire ustez, gure ospea eta errekonozimendua herrien arabera da. Zenbait herritako liburuzainguek lan izugarria egin dute eta egiten segitzen dute kontaketa saioak ondo antolatzeko, gure lan baldintzak ahalik eta egokienak izan daitezzen eta, ondorioz, bai hurrek baita gurasoek ere kontaketa saioari duen balioa eta merezi duen errespetua ematen diezaioten. Nola? Ba, adibidez, *gonbidapenen sistema* erabiliz. Liburu-maileguarekin batera, kontaketa saiora joateko gonbidapena eskaintzen zaio haurrari. Era honetan, datozen umeek adin egokia izaten dute, gurasoak kanpoan gelditzen dira, ume-kopurua kontrolatzen da, puntualtasuna bermatzen da, e.a. Zoritxarrez, sistema hau (edo antzekoak) zenbait herritan baino ez da erabiltzen, batez ere gutxieneko lan baldintza hauen beharrik ikusten ez duten lekuetan. Guretzat berebiziko garrantzia dute, ordea.

11. *Erabiltzen al duzu formularik (hasieran, hitz magikoak, amaierak...)? Baiezko esanez gero nondik sortzen dira, tradizioetik alazuk asmatuak?*

Bai, gehienok bezala, suposatzen dut. Batzuk, nik asmatutakoak dira; beste batzuk, tradizionalak. Formalismo hutsetik haratago doa hauen erabilpena. Fikzioaren munduan sartzeko modurik egokiena da, eta, haur txikien kasuan, asko laguntzen die “errealitatea” edo “egia” eta “fikzioa” edo “gezurra” bereizten. Lasaitu egiten ditu. Horrela ikasi ahal izango dute *otsoak ez dituela jango*, nahiz eta intuitu ere bizitzan barrena aurkituko dutela otsoak adina beldur eragingo dioten gauzak, hauei aurre egin eta gainditu beharko dituztelarik, *Txanogorritxo* ipuinean agertzen den otsoarekiko beldurra zenbait urteren buruan gaindituko duten bezala.

12. *Noraino da garrantzitsua publikoarekin zuzenean harremanetan egotea?*

Gure lanbidean ezinbestekoa dugu, eta gainera, horrexek ematen dizkio, hain zuzen ere, piperra eta gatza gure eguneroko eginkizunari. Publikoak irakasten digu lan egiten, ipuinak aukeratzen, egokitzen, edertzen, interesgarri bihurtzen, kontatzen ...; hori bai, nahikoa ikasi dugula uste dugunean, berriz, argi genuen hura ere hankaz gora jarriko digu. Eta hau ez da guztia: elkarrekintza honi esker, kontalaritzaz gain, *giza faktoreaz* ere asko ikasiko dugu (batez ere adin guztiekin lan egiten dugunok.)

13. Zein da zure ipuinik kuttunena (kontatzekoa, jakina)? Zergatik?

Adinik ez dutenak, ume zein helduei ere gustatzen zaizkienak, alegia. Ez dira errez aurkitzen. Hala ere, kontalari oso on batek lortu lezake ipuin gehienekin denengana iristea. Ez da nire kasua, jakina, baina nik hori lortzen duenik ezagutzen dut, eta, arrasto bat ematearren esango nizueke kontalari mundial horiek oso hurbil dituzuela ... (*elkarrizketa honetan bertan daude eta!).

*Elkarrizketa bera Virginia Imaz, Pello Añorga eta Joxe Mari Carrereri egin zien Ruben Ruizek. Osorik irakurri ahal izateko jo:
*BEHINOLA, Haur eta Gazte Literatura Aldizkarira. (22. Zenbakia.
2010eko azaroa.)*